

LUUMÄKI

Kylähyvänen.

Hyvinvointikertomus 2021–2025

Luumäen kunta

Tiivistelmä

Luumäen kunnan hyvinvointisuunnitelman 2021–2025 on ollut monella tavalla poikkeuksellinen ajanjakso. Vuosien 2021–2025 aikaan osuu niin koronapandemia kuin Venäjän hyökkäyssota Ukrainaankin. Näiden globaalien haasteiden vaikutukset heijastuvat Etelä-Karjalaan ja Luumäelle monin eri tavoin. Vaikutukset alueen asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen näkyvät erilaisissa kansallisissa indikaattoreissa. Poikkeusolojen vaikutukset tulevat esiin luumäkeläisten arjessa muun muassa taloudellisina, henkisinä ja terveydellisinä haasteina.

Luumäellä ollaan THL:n julkaiseman TEA-viisaritiedonkeruun mukaan hyvällä tasolla terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen aktiivisuudessa. Vuoden 2023 alussa kunnassa aloitti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimi, johon kuuluu hyvinvointiasiantuntija (50% ostopalveluna Savitaipaleen kunnalta), hyvinvointisuunnittelija ja hyvinvointiohjaaja (ent. liikunnanohjaaja). Hyvinvointitiimin jäsenet tekevät tiivistä yhteistyötä Etelä-Karjalan hyvinvointialueen ja muiden maakunnan kuntien kanssa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelemiseksi ja kehittämiseksi.

Luumäen kunnan hyvinvointisuunnittelija on osallistunut maakunnallisen HYTE-johtoryhmään, jossa on linjattu ja seurattu maakunnallista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä koko valtuustokauden ajan. HYTE-johtoryhmän lisäksi maakunnassa on toiminut muita yhteistyöryhmiä, joissa kaikissa on ollut edustus Luumäeltä.

Lakisääteiset kunta- ja HYTE-neuvottelut on järjestetty Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kanssa vuosittain. Yleisesti voidaan todeta, että Etelä-Karjalassa on toimivat HYTE-rakenteet ja yhteistyö eri toimijoiden välillä on tiivistä ja toimivaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja erityisesti sen mittaamisen haasteet näkyvät tässäkin hyvinvointikertomuksessa. Kansallinen indikaattoritieto on sirpaleista ja sitä tulee hakea useista eri lähteistä. Tietoa ei ole saatavissa vuosittain ja tämä tekee vaikuttavuuden seurannasta haastavaa. Luumäellä on lisäksi haasteena asukkaiden määrä. Kaikkiin kyselyihin ei saada riittävää vastaajamäärää, että kuntakohtaisia tietoja olisi saatavilla. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulokset näkyvät usein vasta pitkällä aikavälillä, joten neljä vuotta on lyhyt aika tulosten saavuttamiseen ja näkyväksi tekemiseen.

Luumäen kunnassa tehdään laajasti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteitä eri toimialoilla. Lisäksi kunnassa toimii useita aktiivisia järjestöjä ja yhdistyksiä, jotka toiminnallaan edistävät jäsentensä ja/tai kunnan asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä. Haasteena on ollut se, että tietoa ei toiminnoista ja tapahtumista on ollut saatavilla hyvin pirstaleisesti. Vuoden 2025 helmikuussa Etelä-Karjalassa otettiin käyttöön Tarmoa-verkkopalvelu vastauksena tähän haasteeseen. Tarmoa-verkkopalvelun avulla hyvinvointialueen, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut ja toiminnot ovat sekä kansalaisten että ammattilaisten helposti löydettävissä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että luumäkeläiset voivat pääasiassa oikein hyvin. Kunnassa on paljon aktiivista yhdistys- ja harrastustoimintaa eri-ikäisille. Kunnan eri toimialoilla kiinnitetään huomiota hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen teemoihin ja kuntalaisten aloitteisiin ja palautteisiin reagoidaan herkästi.

Kuntaliiton hyvinvointi-indikaattorin mukaan luumäkeläisten hyvinvointi-indeksi on Etelä-Karjalan kuntien keskitasoa. Hyvinvointi-indikaattori on koonti-indikaattori, joka koostuu kolmesta osa-alueesta. Jokaisella osa-alueella on omat määrittävät indikaattorit, joista jokainen suhteutetaan kaikkien kuntien saamien arvojen kesken. Osa-alueet saavat omat kokonaistuloksensa. Näiden perusteella lasketaan lopullinen tulos, joka on suhteutettu keskiarvoon (100).

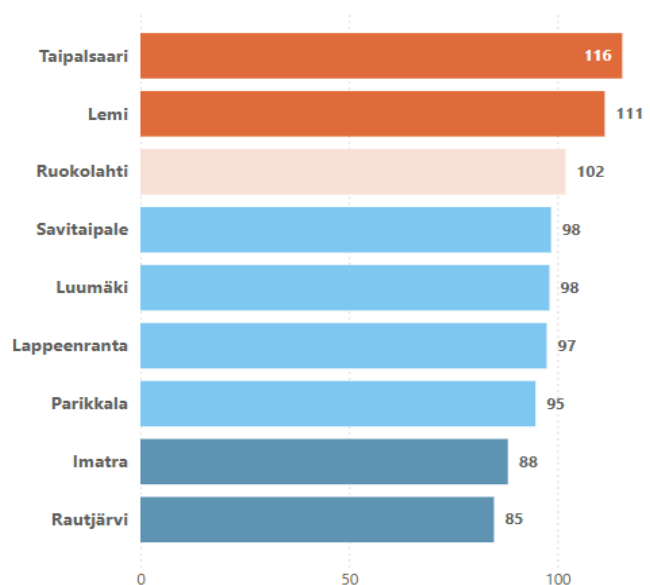
Erik Allardtin hyvinvoinnin osa-alueet -jaotteluun perustuvat osa-alueet ovat:

- **Having (elintaso)**
 - Veronalaiset tulot, /1000as
 - Toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvat henkilöt, %asukkaista
 - Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä
 - Sairastavuus-indeksi, ikävakioitu
 - Ahtaasti asuvat %
 - Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Ind 3219
- **Loving (yhteisyyssuhteet):**
 - Perusterveydenhuollon mielenterveyskäynnit yhteensä / 1 000 asukasta Ind 2458 +
 - Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, psykiatria / 1000 18 vuotta täyttänyttä
 - Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / as
 - Yhden hengen asuntokuntien osuus kaikista asuntokunnista
- **Being (itsensä toteuttaminen):**
 - Äänestysaktiivisuus
 - Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta
 - Kirjastolainausten kokonaismäärä

Hyvinvointi-indikaattori

Hyvinvointi-indikaattori

Vuosi	Kunnan nimi	Maakunnan nimi	Hyvinvointialueen nimi	Hyvinvointi-indeksi	Having-indeksi	Loving-indeksi	Being-indeksi
2023	Imatra	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	88	94	85	95
2023	Lappeenranta	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	97	102	93	99
2023	Lemi	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	111	113	112	100
2023	Luumäki	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	98	109	101	85
2023	Parikkala	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	95	105	99	85
2023	Rautjärvi	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	85	89	88	90
2023	Ruokolahti	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	102	110	109	85
2023	Savitaipale	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	98	107	101	88
2023	Taipalsaari	Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan hyvinvointialue	116	116	114	104

Tämä Hyvinvointikertomus ja tähän asti eri toimialoilla tehty työ ovat perustana Hyvinvointisuunnitelmalle 2026–2029, minkä kärkiteemoina on koko Etelä-Karjalassa Sutjakka, Sopuisa ja Ikäystävällinen.

1 Johdanto

Kunnilla on lakisääteinen velvoite edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Nykyään myös turvallisuuden teemat, etenkin arkiympäristön turvallisuus, yhdistetään luontevaksi osaksi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kokonaisuutta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä kunnassa on laaja-alainen ja poikkihallinnollinen. Hyvinvointia edistäviä toimia tehdään kunnan kaikilla sektoreilla. Lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tehdään yhteistyössä paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Keskeisenä yhteistyökumppanina hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on hyvinvointialue.

Valtuutettujen rooli on keskeinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuudessa. Valtuustolle tulee vuosittain raportoida hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehityksestä ja kerran valtuustokaudessa valtuusto hyväksyy laajan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman. Valtuustolle raportoidaan myös vuosittain kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehityksestä. Lisäksi kunnan tulee strategiassaan huomioida hyvinvointiin liittyvät asiat. (Kuntaliitto)

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 §:ssä kunnille on säädetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä seuraavanlaisia tehtäviä:

- Ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä omassa toiminnassaan.
- Strategisessa suunnittelussa asetettava tavoitteet ja määriteltävä toimenpiteet.
- Tehtävä päätösten vaikutusten ennakkoarviointi ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen kohdistuvista päätöksistä väestöryhmittäin.
- Nimettävä terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutaho.
- Seurattava asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.
- Raportoitava valtuustolleen vuosittain hytestä ja valmisteltava valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja –suunnitelma.
- Tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteisteistyötä hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan sekä tehtävä yhteistyötä alueella toimivien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

- Kunnan on edistettävä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia.
- Osallistuttava vuosittaisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeviin neuvotteluihin

Luumäen kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä on linjannut Hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus 2021–2025. Siinä on kuvattu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työn tärkeimmät painopisteet ja teemat sekä määritelty tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Kolme pääteemaa ovat terveelliset elintavat, mielen hyvinvointi ja työllisyyden edistäminen.

Tässä hyvinvointikertomuksessa tarkastellaan, miten kuntalaisten hyvinvointi ja terveys ovat kehittyneet vuosina 2021–2025 ja millaisia toimenpiteitä Luumäellä on tehty. Tiedot on kerätty Sotkanet-indikaattoripankista, kunnan toimialoilta ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueelta.

Indikaattorivalinnat perustuvat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimiin hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisältösuosituksiin.

Luumäen kuntastrategia 2021–2025 keskittyy tekemään Luumäestä tunnetun, viihtyisän ja elinvoimaisen kunnan vahvistamalla viestintää, parantamalla palveluita ja edistämällä kasvumahdollisuuksia. Keskeisiä tavoitteita ovat muun muassa viihtyisän asuin- ja elinympäristön luominen, etätyömahdollisuuksien ja liikenneyhteyksien parantaminen sekä Taavetin ja Jurvalan alueiden kehittäminen. Strategiassa hyödynnetään "Koirakin sen tietää..." -kampanjaa korostamaan kunnan viihtyisyyttä, yhteisöllisyyttä ja hyvää sijaintia.

2 Luumäki toimintaympäristönä

Luumäen kunnan väkiluku oli vuoden 2024 lopussa 4358 henkeä. Kunnan väkiluku laskee tasaisesti ja samaan aikaan yli 65-vuotiaiden osuus asukkaista kasvaa.

	Väestö 31.12.							
	Yhteensä	0 - 14	15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 -
Luumäki								
2021	4 473	521	319	312	406	550	785	1580
2022	4 421	511	309	319	393	533	777	1579
2023	4 396	493	322	296	415	518	754	1598
2024	4 358	487	315	317	429	488	719	1603

Luumäen kunnan asukkaista oli vuoden 2024 vieraskielisiä 5,7 %. Kasvua vuoteen 2021 oli 1,9 %. Tämä selittyy Ukrainan sotaa paenneiden tilapäistä suojelua saavien saapumisesta Luumäelle. Kiintiöpakolaisia otettiin kuntaan vuonna 2022, mutta he kaikki muuttivat isompiin kaupunkeihin vuoden 2023 aikana.

Luumäen taloudellinen huoltosuhde vuonna 2023 oli 169,2. Taloudellinen huoltosuhde kertoo työttömien ja muiden työvoiman ulkopuolella olevien määrän suhteessa työllisten määrään. Luku ilmoitetaan usein satalukuna (työttömiä ja työvoiman ulkopuolella olevia sataa työllistä kohden). Koko maan keskiarvo on 132. Väestöllinen huoltosuhde Luumäellä vuonna 2024 92,9. Väestöllinen

huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Keskiarvo Etelä-Karjalan hyvinvointialueella on 71,0.

Kunnan väestön väheneminen ja työikäisten suhteellisen määrän väheneminen aiheuttaa sen, että myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on huomioitava huoltosuhteiden kasvun mukanaan tuomat erityistarpeet. Kuntalaisten kuuleminen ja osallistaminen päätöksiä tehdessä on tärkeää.

Tilastokeskuksen avainluvut Luumäen kunnan väestörakenteesta vuodelta 2024:

Avainluku, tiedot vuodelta	Luumäki	
Väkiluku, 2024	4 358	
Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta, %, 2024	-0,9	
Alle 15-vuotiaita, %, 2024	11,2	
15-64-vuotiaita, %, 2024	52,0	
Yli 64-vuotiaita, %, 2024	36,8	
Ruotsinkielisiä, %, 2024	0,5	
Ulkomaan kansalaisia, %, 2024	3,7	
Taajama-aste, %, 2023	62,3	
Syntyneiden enemmitys, henkilöä, 2024	-64	
Kuntien välistä muuttovoittoa/-tappiota, henkilöä, 2024	2	
Perheitä, 2024 Perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Samaa sukupuolta olevat henkilöt ovat voineet 1.3.2002 lähtien rekisteröidä parisuhteensa. Lähde: Perhetilasto, Tilastokeskus. Lue lisää	1 186	

Asuntokuntia, 2024	2 341	
Rivi- ja pientaloissa asuvia asuntokuntia, %, 2024	86,8	
Vuokra-asunnoissa asuvia asuntokuntia, %, 2024	23,3	

Vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaneita, osuus 15 vuotta täyttäneistä, %, 2024	69,5	
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita, osuus 15 vuotta täyttäneistä, %, 2024	23,5	

Taloudellinen huoltosuhde, 2023	169,2	
Työpaikkaomavaraisuus, 2023	70,2	
Alueella asuva työllinen työvoima, 2023	1 633	
Asuinkunnassaan työssäkäyviä, osuus työllisistä, %, 2023	50,9	
Työttömien osuus työvoimasta, %, 2023	11,2	
Eläkeläisten osuus väestöstä, %, 2023	39,2	
Alueella olevia työpaikkoja, 2023	1 146	
Alkutuotannon työpaikkojen osuus, %, 2023	17,9	
Jalostuksen työpaikkojen osuus, %, 2023	20,4	
Palvelujen työpaikkojen osuus, %, 2023	60,6	

Vuoden 2024 lopussa Luumäen kunnan työttömyysaste oli 11,7 %.

Kunnassa on toiminut Työllistämisyksikkö, joka on työllistänyt pitkäaikaistyöttömiä palkkatuella. TE-palveluiden uudistuksen myötä palkkatukityö ei enää ole ratkaisu työttömyyden hoitoon. Kunnassa on valmisteltu vuoden 2025 aikana uutta työllisyyden hoidon mallia.

Koonti työllisyydestä 2021–2025:

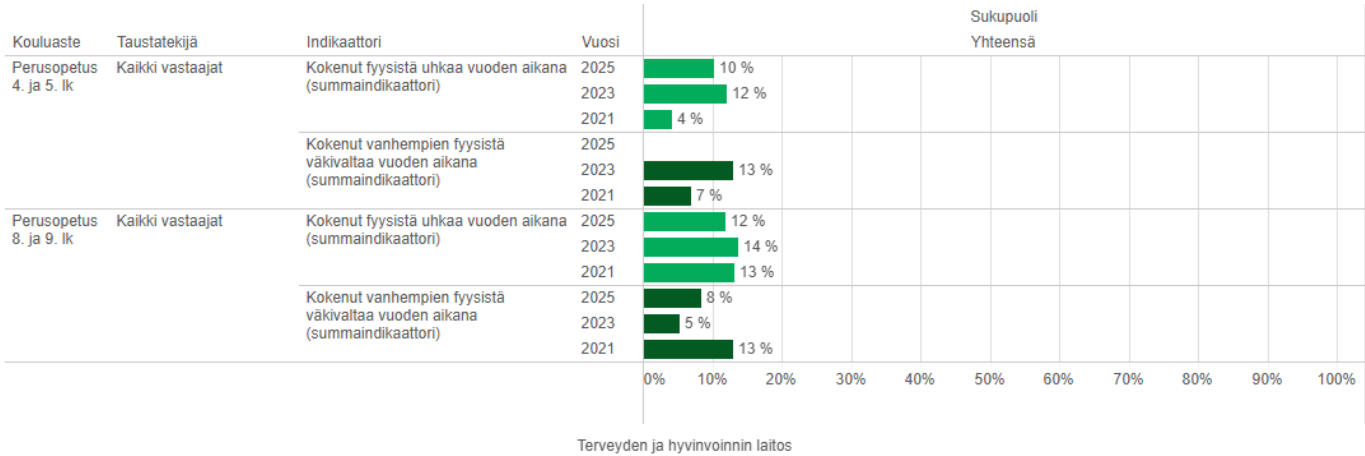
Indikaattori	Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023	2024
Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä info ind. 326	Luumäki	yhteensä	28,2	31,5	28,4	26,8
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 234			1,5	1,5	1,3	1,3
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä info ind. 306			7,2	7,1	7,0	6,9
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista info ind. 3071			5,6	5,4	5,1	4,2

Luumäellä tapahtuu paljon koti- ja vapaa-ajan tapaturmia. Tilanteeseen on reagoitu järjestämällä yhteistyössä Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kanssa Hyvinvointi-info ikäihmisille ja kaikille muillekin kiinnostuneille vuosina 2024 ja 2025.

Luumäen kunnan liikenneturvallisuustyöryhmä on tehnyt aktiivista työtä yhteistyössä kunnan varhaiskasvatuksen ja koulujen sekä paikallisten toimijoiden kanssa liikennekasvatuksen ja -turvallisuuden edistämiseksi. Liikenneturvallisuus on osa arkea varhaiskasvatuksessa ja kouluissa järjestetään mm. polkupyörien taitoajoja, muistutetaan pyöräilykypärän käytöstä ja yläkoululaisille järjestetään tietoisuuksia yhdessä Liikenneturvan, Poliisin ja Pelastuslaitoksen kanssa. Luumäki palkittiin vuonna 2023 Kaakkois-Suomen liikenneturvallisimpana kuntana. Palkinnon kriteereissä huomioitiin työn suunnitelmallisuus, kunnan eri toimialojen aktiivisuus ja yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Alue	Sukupuoli	2021	2022	2023	2024
Koko maa	yhteensä	143,6	139,5	131,8	127,3
Etelä-Karjalan hyvinvointialue		226,2	194,4	197,0	185,1
Luumäki		248,4	204,6	256,3	244,5

Lähisuhdeväkivaltaa ilmenee Kouluterveyskyselyn vastausten perusteella Luumäellä hieman vähemmän, kun Etelä-Karjassa yleisesti. Fyysisen väkivallan uhka tai sen ilmeneminen etenkin läheisten taholta on omiaan aiheuttamaan turvattomuuden tunnetta, mikä näkyy monenlaisena oireiluna.

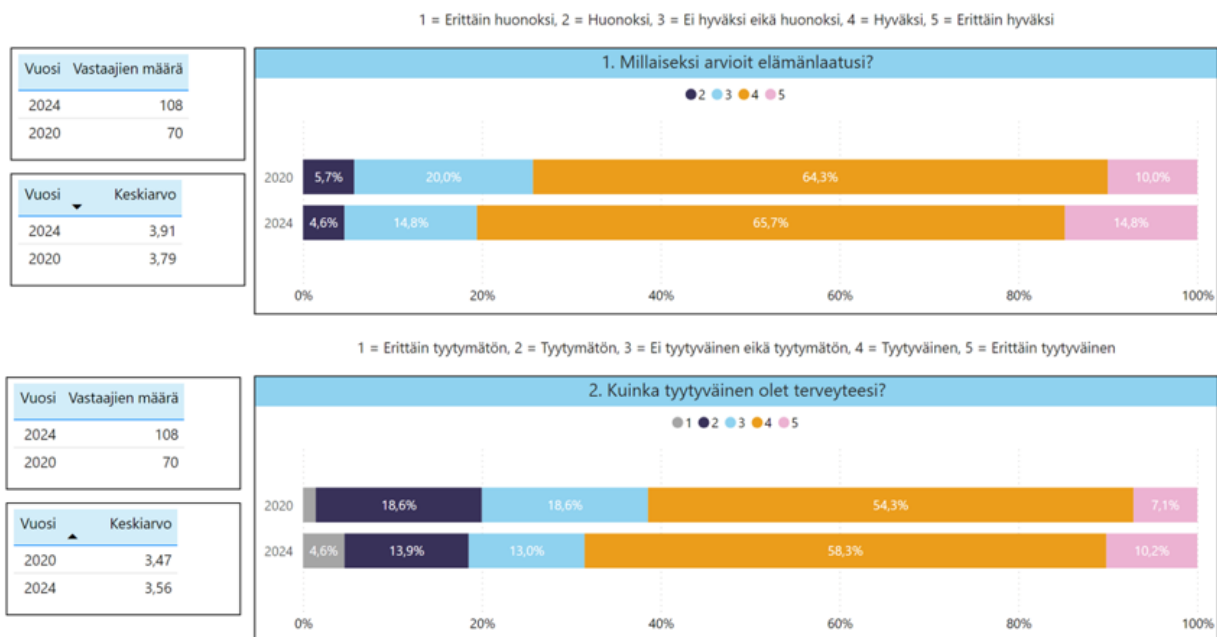
Aikuisväestön keskuudessa fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa on Terve Suomi -tutkimuksen mukaan kokenut Etelä-Karjalassa 12,0 % naisista ja 7,8 % miehistä. Tiedot ovat vuodelta 2024 ja on

huomattavaa, että prosenttiosuudet ovat lähes tuplaantuneet kahdessa vuodessa. Luumäen kunnan osalta vastaavia tietoja ei ole saatavilla.

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen palveluissa on lisätty resurssointia lähisuhdeväkivaltatyöhön. Lisäksi väkivaltatyötä tehdään järjestöjen toimesta. Vaikka palvelut löytyvätkin Lappeenrannasta ne ovat myös kaikkien luumäkeläisten käytössä. Kunta tiedottaa palveluista kunnan nettisivuilla, somessa ja infonäyttöillä. Järjestöyhteistyötä on tiivistetty mm. tiedottamisen näkökulmasta. Tavoitteena on, että järjestöt yhä enemmän jakaisivat tietoa toiminnoistaan suoraan kuntaan, jolloin voitaisiin poimia juuri luumäkeläisiä palvelevia toimintoja ja tapahtumia kunnan tiedotettaviksi.

3 Väestön hyvinvoinnin tila

Elämänlaatukysely luumäkeläisille v. 2020 ja 2024

Kysely toteutettiin Etelä-Karjalan hyvinvointialueen toimesta verkkokyselynä.

Elämänlaatukyselyn perusteella luumäkeläiset kokevat elämänlaatusa hyväksi tai erittäin hyväksi. Kysely toteutettiin Etelä-Karjalan hyvinvointialueen toimesta verkkokyselynä vuosina 2020 ja 2024. Vuonna 2024 vastaajamäärää saatiin kasvatettua jakamalla kyselyn linkkiä kunnan somekanavilla, nettisivuilla ja Wilma-viesteinä varhaiskasvatuksessa ja koulussa olevien lasten vanhemmille.

Esiopetuksessa lapsille tehtyjen kyselyjen perusteella lapset ovat tyytyväisiä esiopetuksen arkeen, aikuisiin ja ruokaan. Varhaiskasvatuksessa vanhemmille vuosittain tehtävien asiakastyytyväisyyskyselyjen perusteella luumäkeläiset perheet ovat melko tyytyväisiä kunnan tarjoamiin varhaiskasvatuspalveluihin ja myös vanhempien mukaan lapset viihtyvät päiväkodissa. Asiakastyytyväisyyskyselyjen vastaajamäärät ovat laskeneet reippaasti ja seuraavan kyselyn yhteydessä täytyy panostaa erityisesti siihen, että yhä useampi perhe jättäisi vastauksen.

Koulun hyvinvointiprofiili ja vuosittain toteutettava KivaKoulu-kysely keräävät tietoa koululaisten hyvinvoinnista ja vanhempien sekä opettajien ajatuksista liittyen koulun arkeen ja sen sujumiseen. Tuloksia tarkastellaan vuosittain yhteisöllisissä opiskeluhuoltoryhmissä ja kullekin lukuvuodelle sovitaan tavoitteita saatujen vastausten pohjalta. Opiskeluhuolto on kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää työtä, jolla edistetään oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia, oppimista ja osallisuutta sekä ehkäistään ongelmien syntymistä. Luumäellä ryhmiin kuuluu koululta ja esiopetuksesta opettajien, oppilaiden ja vanhempien edustajia, kouluterveydenhoitaja sekä koulukuraattori. Myös sivistys- ja hyvinvoitijohtaja, nuorisotyön edustaja, hyvinvointisuunnittelija, koulukoutsi ja seurakunnan nuorisotyöntekijä ovat kutsuttujen listalla.

Luumäen kunta on järjestänyt vuosina 2021–2025 useita henkilöstökyselyjä työntekijöilleen yhteistyössä työterveyden kanssa. Mahdollisiin esille nousseisiin epäkohtiin on puututtu yhteistyössä työterveyden ja/tai työsuojelun ammattilaisten kanssa. Luumäen kunta on mukana MLL:n Perhemyönteinen työyhteisö -ohjelmassa. Työterveyspalveluiden laajeneminen keväällä 2024 koettiin työntekijöiden keskuudessa erittäin myönteisenä asiana.

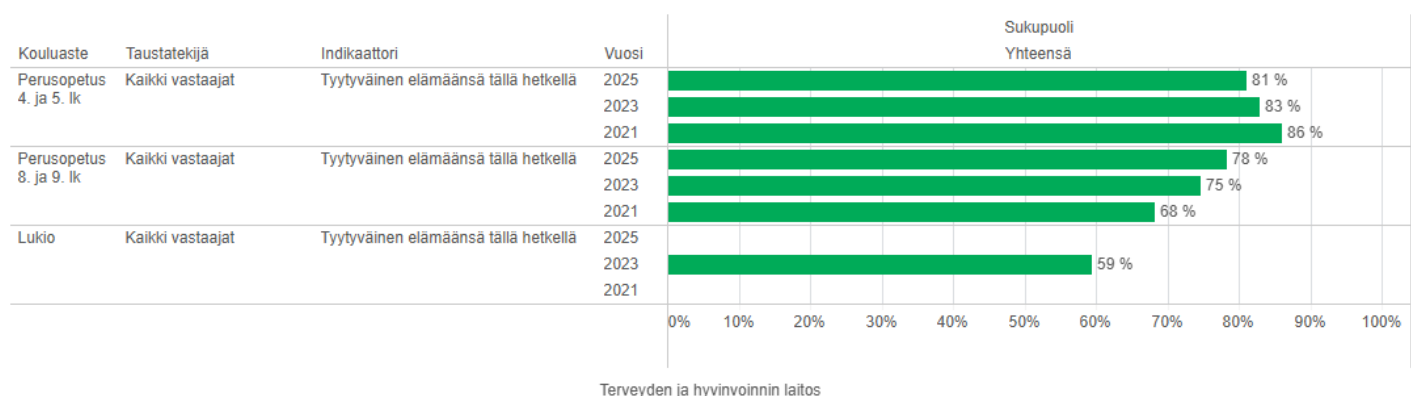
Säännöllisten kyselyiden avulla saadaan tietoa siitä, miten eri väestöryhmät voivat. Samalla saadaan tietoa myös tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuudesta, mikä auttaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen edelleen suunnittelussa.

Vuosina 2021–2025 Luumäen kunta on järjestänyt useita kyselyjä asukkailleen niin tori- ja messutapahtumissa kuin verkossakin. Myös muiden toimijoiden kyselyitä on jaettu eri kanavissa asukkaille. Kunnassa nähdään tärkeänä, että asukkaat saavat olla vaikuttamassa päätöksiin ja saavat näin kokemuksen osallisuudesta. Osallisuus on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin: matalan osallisuuden kokemuksen on todettu liittyvän muun muassa vakavaan psyykkiseen kuormittuneisuuteen, yksinäisyyteen ja huonoksi koettuun työkykyyn. Kokemus osallisuudesta lisää hyvinvointia, turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. Tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, köyhyyttä, syrjäytymistä ja syrjintää.

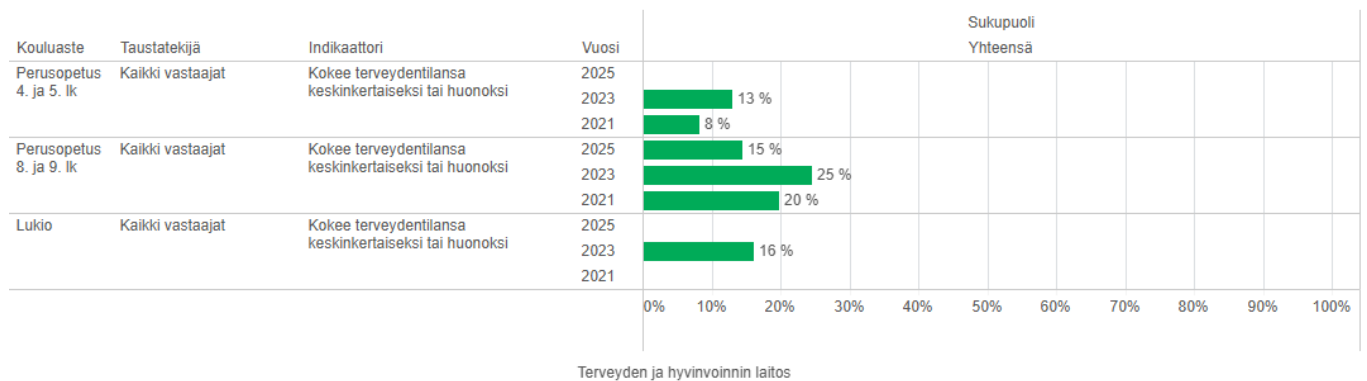
Kouluterveyskysely järjestetään joka toinen vuosi koko maassa. Kyselystä saadaan kattava kuva lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Kyselyyn vastaavat 4.–5.-luokkalaiset, 8.–9.-luokkalaiset ja lukiolaiset.

Lukiolaiset vastasivat kyselyyn ensimmäistä kertaa vuonna 2023. Kaikilta vuosilta tuloksia ei ole saatavilla vähäisen vastaajamäärän takia.

Luumäkeläisten lasten ja nuorten tyytyväisyys elämäänsä 2021–2025:

Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokeneiden luumäkeläisten lasten ja nuorten osuus 2021–2025:

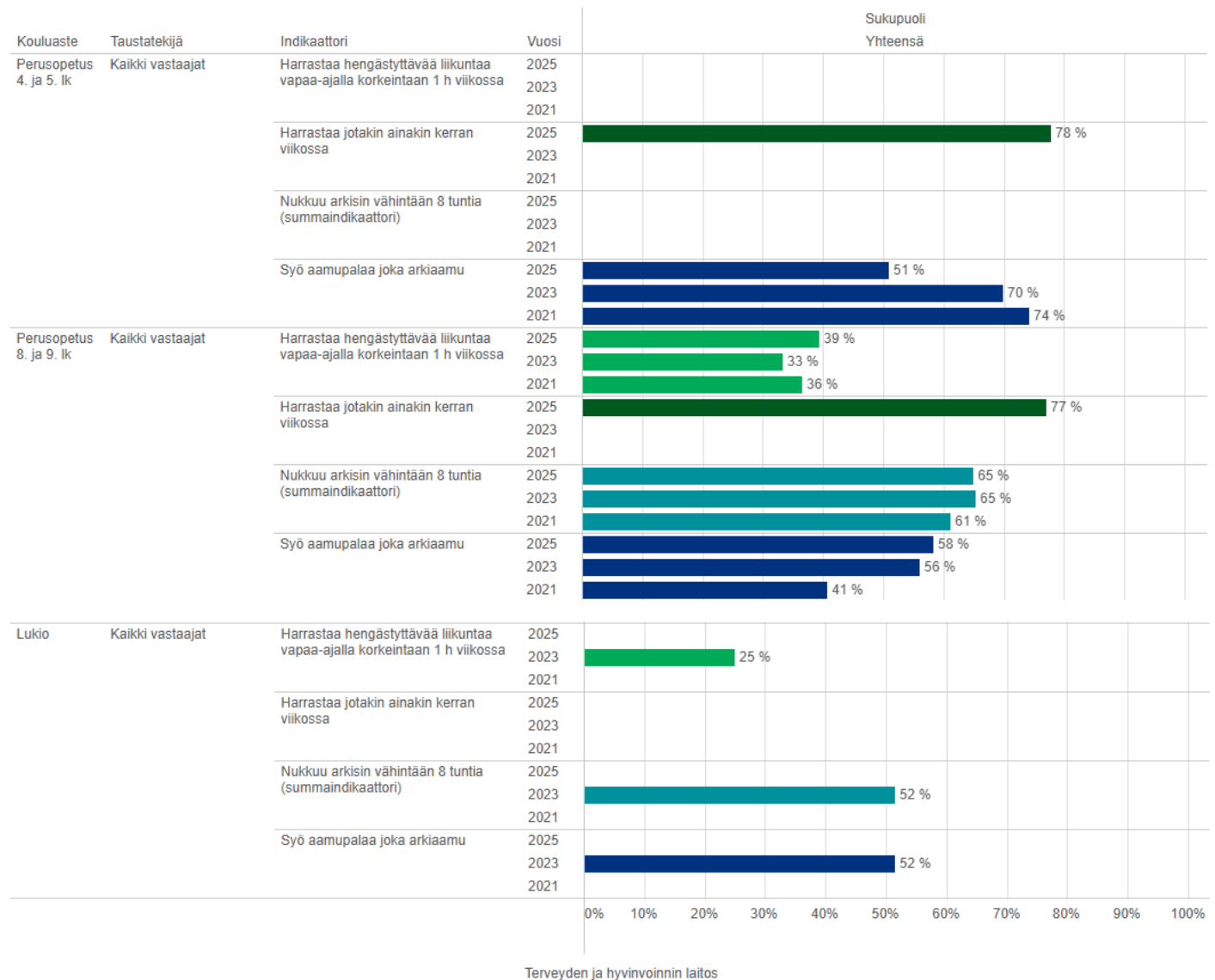
Vuoden 2025 kouluterveyskyselyn tulosten yhteenvedona voidaan todeta, että alakouluikäisillä suurimmat kehityskohteet suhteessa koko maahan liittyvät koulun toimintojen suunnitteluun osallistumiseen. Huolestuttavaa on, että alakouluikäisistä vain 51 % ilmoitti syövänsä aamupalaa joka arkipäivä.

Yläkoululaisilla näkyy kehityskohteina liikunnan määrä ja luokan ilmapiiri. Hampaiden harjaus on taas vähentynyt koko maan keskiarvon alapuolelle. Lukiolaiset erottuvat maan keskiarvosta netin käytön, liikunnan vähyyden ja alkoholin käytön kautta.

Yleisesti on todettava, että luumäkeläiset lapset ja nuoret liikkuvat vapaa-ajallaan selvästi maan keskiarvoa vähemmän. Myös muihin harrastuksiin osallistuminen on selvästi vähäisempää.

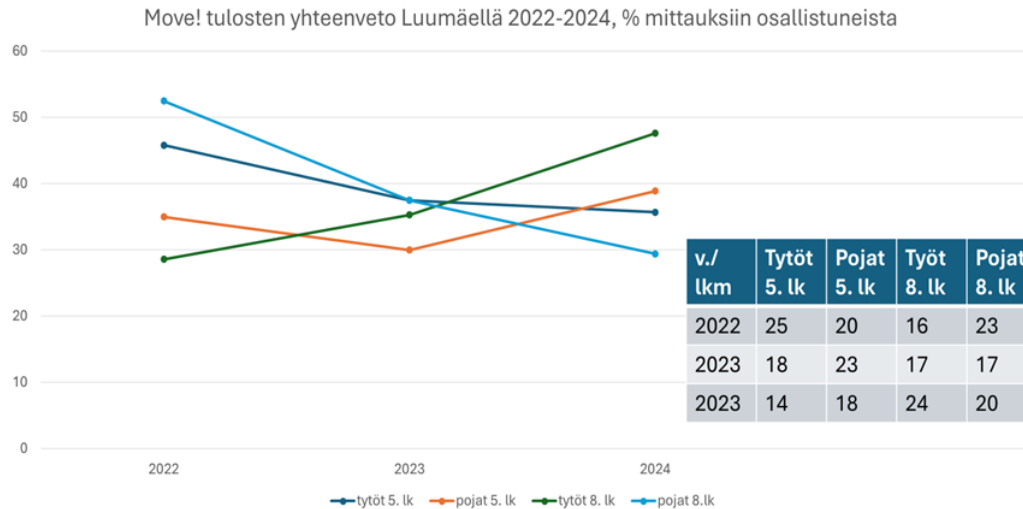
Lasten ja nuorten elintapoihin on syytä panostaa jatkossakin. Luumäen kunta kutsuu yhdessä Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry:n kanssa muutaman vuoden tauon jälkeen liikunta- ja urheiluseuroille tarkoitetun seurafoorumin koolle marraskuussa 2025. Kouluille ja varhaiskasvatukseen on laadittu Ruokailun ja ruokakasvatuksen vuosikello ja ruokakasvatukseen on panostettu viime vuosina. Kouluilla panostetaan välituntiliikuntaan, kerhotoimintaan ja huolestuttavassa tilanteessa olevien oppilaiden ohjaamiseen.

Lasten ja nuorten elintapoihin liittyviä indikaattoreita:

Luumäkeläisten lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky on MOVE! -mittausten mukaan suunnilleen samalla tasolla kuin koko maassa keskimäärin. MOVE! -mittaukset tehdään kouluissa vuosittain kaikille 5.- ja 8.-luokkalaisille. Tuloksia käytetään apua terveydenhoitajan tekemissä laajoissa terveystarkastuksissa. Vuoden 2025 loppuun mennessä valmistuu Luumäen kunnan MOVE! -polku, johon on kirjattuna tukitoimet ja seuranta niille nuorille, joilla fyysinen toimintakyky jää huolestuttavalle tasolle.

Ne luumäkeläiset lapset/nuoret, joiden mittaustulos on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Oppilaalla voi olla vaikeuksia selviytyä väsymättä arkipäivän toiminnoista.

Vuoden 2025 tulokset julkaistaan loppuvuoden aikana.

Työikäisen väestön hyvinvoinnin tilasta ei ole saatavilla kuntakohtaisia tietoja. Väestön hyvinvointia tutkitaan Terve Suomi -tutkimuksessa ja hyvinvointialueen tietojen kautta, mutta haasteena on, että tiedot ovat lähes aina vain koko maakuntaa koskevalla tasolla. Vuonna 2023 17,4 % luumäkeläisistä 18–24-vuotiaista nuorista oli syrjäytymisriskissä. Samaan aikaan vastaava luku oli koko Etelä-Karjalassa 17,9 % ja koko maassa 16,6 %. Syrjäytymisriskissä oleviksi lasketaan ne nuoret, jotka eivät opiskele, työskentele tai ole varusmies- tai siviilipalveluksessa.

Myös ikääntyneen väestön hyvinvointia mittaavat indikaattorit esitetään maakunnallisella tasolla. Etelä-Karjalassa havahduttiin muutama vuosi sitten siihen, että yli 65-vuotiaiden putoamisiin ja kaatumisiin liittyvien hoitojaksojen määrä oli kasvanut voimakkaasti vuodesta 2016 asti ja vuonna 2021 hoitojaksoja oli eniten koko maassa. Myös reisiluun yläosan murtumien (lonkkamurtumien) määrä oli kasvussa. Asiaan päätettiin tarttua koko maakunnassa ja kaikissa kunnissa otettiin käyttöön Pysytään pystyssä -toimintamalli. Systemaattisen kaatumisen ehkäisyn työn tuloksena kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen määrä kääntyi laskuun. Pysytään pystyssä -toimintamalli on edelleen käytössä ja Luumäellä järjestetään vuosittain kaksi ryhmää.

4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet

Vuosina 2021–2025 tehtyjä toimenpiteitä tarkastellaan tässä kolmen pääteeman kautta. Monet toimenpiteet ovat kohdistuneet kaikkiin kunnan asukkaisiin, ja tämän vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista käyttää ikäryhmäjakoa.

Terveelliset elintavat:

- Liikkuva varhaiskasvatus -malli on käytössä Luumäen päiväkodeissa. Päiväkoteihin on laadittu Liikunnan vuosikello, jonka mukaan toimenpiteitä suunnitellaan ja toteutetaan.
- Kunnassa järjestetään ilmaista uimakoulua kesällä ja hiihtokoulua esiopetuksen yhteydessä.
- Esiopetuksessa olevat pääsivät perheineen uimaan ilmaiseksi Mäntykodille alkuvuonna 2025.
- Liikkuva koulu -malli on käytössä Luumäen kouluissa.
- Liikunnalliset välitunnit yläkoulussa. Pitkillä välitunneilla on mahdollisuus monenlaiseen ohjattuun liikuntaan, esim. kuntosali, frisbee-golf, sirkus, tanssi, rentoutuminen.
- MOVE! –polun rakentaminen 2024–2025.
- HSM- Harrastamisen Suomen malli tarjoaa ilmaista kerhotoimintaa Taavetissa ja Kangasvarressa. Yläkoulussa aamujäät syksystä 2023 alkaen. Aamun akatemiatiunti EkLun liikunnanohjaajan vetämänä syksystä 2024 alkaen.
- Perheille järjestettiin perheliikuntaa EkLun liikunnanohjaajan vetämänä 2021–2022.
- Välkkäri –toiminta alakouluissa. Osa oppilaista on koulutettu ohjaamaan välituntiliikuntaa.
- Pysytään pystyssä –ryhmät ikäihmisille 2 kertaa vuodessa. Ryhmä kokoontuu aina kuusi kertaa ja osallistujat saavat monipuolista liikunta- ja elintapaneuvontaa hyvinvointiohjaajan vetämänä.
- Ohjatut kuntosalivuorot ikäihmisille (3/vko) ja kunnan työntekijöille (1/vko) sekä miesten ohjattu kuntopiiri.
- Penkkien lisääminen kulkuväylille, penkkilenkki. Kävelyviitoitus Taavettiin.
- Kuntoportaati rakennettu Taavettiin ja Jurvalaan.
- Jurvalassa Lepolan uimarannan ja pururadan kunnostus. Taavetin uimarannan kunnostus alkoi loppuvuonna 2025.
- Ikäihmisille ravitsemusneuvonnan esitteitä ruokapalvelujen toimittajien kautta sekä järjestöjen tapahtumissa vuosina 2023 ja 2024.
- Ruokailun ja ruokakasvatuksen vuosikello kunnan ruokapalveluihin otettiin käyttöön syksyllä 2025.
- Happpihyppely yhteistyössä srk:n kanssa urheilukentällä syksystä 2024 alkaen.

- Avustukset kunnan urheiluseuroille sekä Mäntykodille.
- Ehkäisevä päihdetyö yläkoululla, lukiossa ja nuorisotyössä.
- Liikenneturvallisuuden huomioiminen kaikessa varhaiskasvatuksesta alkaen.
Liikenneturvallisuustyö sisältää valistamista, turvallisuusvälineiden jakamista ja kunnan liikenneturvallisuuden parantamista katuverkkoa kunnostamalla.
- Kaiku-kortti käyttöön 2025, Luumäellä mahdollisuus ilmaiseen Taavettihallin vuosikorttiin.
- Kunnan liikuntaneuvontaa on kehitetty ja käyty esittelemässä Luumäen hyvinvointiaseman henkilökunnalle asiakasmäärien lisäämiseksi.

Mielen hyvinvointi:

- Positiivinen pedagogiikka ja Huomaa hyvä varhaiskasvatuksessa.
- Varhaiskasvatuksen työntekijöille laaja Itsensä johtamisella hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen - koulutuskokonaisuus
- Lapset puheeksi –menetelmän käyttöönotto päiväkodeissa. Menetelmän käyttöön on koulutettu valtaosa varhaiskasvatuksen työntekijöistä.
- Nepsy –koulutukset varhaiskasvatuksen, koulun ja nuorisotyön työntekijöille.
- Koulunuorisotyön vakiinnuttaminen Taavetin ala- ja yläkoulussa.
- ProKoulun käyttöönotto esiopetuksessa ja alakouluissa.
- KiVa-koulu toiminta alakouluissa.
- HSM-kerhoissa tarjolla monipuolista tekemistä ilmaiseksi koulupäivän yhteydessä.
- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisen materiaalin luominen yläkouluun.
- Kouluilla käy säännöllisesti vierailijoita puhumassa mielen hyvinvoinnista
- Kouluterveydenhoitajan ja kuraattorin tuki opiskeluhuollossa.
- Lasten ja nuorten kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolku ja maakunnallinen Metku-verkostoyhteistyö.
- Hyvän mielen kahvila arjen olohuoneena kerran viikossa vuodesta 2023 alkaen.
- Avustukset kylätoimintaan ja harrastusryhmille sekä Vallikodin asukkaiden virkistystoimintaan.
- Järjestöfoorumit ja yhteistyö yhdistysten kanssa. Kulttuurihyvinvointisuunnitelma laadittu 2021. Kylätapaamiset.
- Kuntalaisten osallistaminen kyselyillä.
- Jehu Karhun kulttuuripolku –hanke ja muu kirjaston toiminta.

-Markkinointiyhteistyönä saadut kausikortit SaiPan (kaudesta 2023-2024 alkaen) ja KooKoon (kausi 2024-2025) kotipeleihin on annettu kirjastoon kaikkien lainattaviksi. Kirjastolla on lisäksi ollut lainattavissa kausikortit PesäYsien peleihin ja lippuja raveihin Lappeen raviradalla.

-Työllistämisyksikön toiminta.

-Luumäen kunnasta Perhemyönteinen työyhteisö (MLL).

- Ikääntyneiden hyvinvointi-infon järjestäminen syksyllä 2024 ja 2025 yhdessä Etelä-Karjalan hyvinvointialueen kanssa. Tapahtuma jatkuu vuosittain.

-Liikenneturvallisuustyö palvelee niin terveellisiä elintapoja kuin mielen hyvinvointiakin. Luumäki palkittiin Kaakkois-Suomen liikenneturvallisimpana kuntana 2023. Kahden vuoden välein järjestettävä arvioinnissa sijoituimme vuonna 2025 sijalle 2.

- Kunnan tiedottamista on parannettu ja tehty asiakaslähtöisemmäksi strategian mukaisesti lisäämällä some-kanavien käyttöä ja vuoropuhelua kuntalaisten kanssa.

-Nuorisovaltuuston toimintaa aktivoitu ja kehitetty.

-Vanhus- ja vammaisneuvosto kokoontuu säännöllisesti.

Työllisyyden edistäminen:

-Kunnan kesätyöpaikat (20 kpl/vuosi) ja kesätyösetelit vuodesta 2023.

-Osaajaverstas-hanke yhteistyössä ammattiopisto Sampon ja LAB-ammattikorkeakoulun kanssa 2024–2025.

-Työllistämisyksikön toiminta työnhakijoiden neuvonnassa ja palkkatukityöllistäjänä on ollut merkittävää. TE-uudistuksen myötä toiminta loppuu, mutta vuoden 2025 aikana on rakennettu uutta työllisyyden hoidon mallia.

-Lukion osuuskunta luo työpaikkoja lukiolaisille.

-Pikkuyrittäjät alakouluissa ja yrityskylä yläkoulussa on tutustuttanut luumäkeläisiä lapsia ja nuoria yrittäjyyteen.

-Kunnan yhteistyö paikallisten yrittäjien kanssa on ollut tiivistä. Yhteisiä tapahtumia vuosittain torilla kesän ja joulun avaukset.

Indikaattoritiedot

Luumäen kunta	2021	2022	2023	2024
Hyte-kerroin €/asukas	17,2	17,8	19,3	17,9
Hyte-kerroin 0-100	61	63	68	60
Prosessi-indikaattorit yhteensä	86	72	86	80
<i>Kuntajohto</i>				
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	0	100	100
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100	100
Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	100	100
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	0	0	100	100

Vuoden 2024 osalta tieto Hyte-kerroin €/asukas on päivittynyt ja on nyt 18,5.

<i>Peruskoulu</i>	Ei tietoja saatavilla koko kunnasta vuosilta <u>2021-2024</u> .			
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	Kouluille tehdään tiedonkeruu joka toinen vuosi. Vuosilta 2019 ja 2023 on saatavilla tietoa Taavetin koulun osalta. Vuosilta 2022 ja 2024 tiedot <u>on</u> saatavilla Taavetin lukion osalta. Kangasvarren koulun osalta tietoja ei ole saatavilla. Tämä vaikuttaa <u>hyte</u>-kertoimeen laskevasti. Keväällä 2025 kouluruokailusuositusta noudatetaan lähes 100 %. Luumäellä ei tarjota maksuttomia välipaloja suosituksen mukaisesti, mutta esim. ruokailun kesto on kaikilla riittävä joustavien toimintatapojen takia. Pitkät liikuntavälitunnit toteutuvat. Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden tarkastukset tehdään säännöllisesti. Oppilaiden poissaoloja seurataan maakunnallisen mallin mukaisesti.			
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit				
Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus				
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa				
<i>Liikunta</i>				
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	100	100	100
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	100	100	100
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	100	0	0	0
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	100	100	100
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	100	100	100
<i>Kulttuuri</i>				
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	0	0	0	0

skaalattu Hyte- kerroinindikaattori				
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä / skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	7,0/ 31	6.6 / 100	6,6/ 47	Ei merkintää / 54
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä/ skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	1,5/ 33	1,5 / 55	1,3 / 49	Ei merkintää / 30
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista/ skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	14,3/ 48	ei mitattu / 48	18,2 / 40	Ei merkintää/ 40
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, skaalattu HYTE- kerroinindikaattori / skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	7,2/ 52	7,1 / 42	7,0 / 43	6,9/ 37

Tulosindikaattorit yhteensä	36	54	50	39
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä, 10 000 vastaavan ikäisistä / skaalattu Hyte- kerroinindikaattori		417,9 / 46	560,3 / 70	Ei vielä tietoa/ 24
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista/	19,8/ 30	Ei mitattu / 30	24,7 / 50	Ei mitattu / 50

Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä, 10 000 vastaavan ikäisistä/skaalattu Hyte-kerroinindikaattori vuonna 2024 on 474,9/24.

skaalattu Hyte- kerroinindikaattori				
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä / skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	7,0/ 31	6,6 / 100	6,6/ 47	Ei merkintää / 54
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä/ skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	1,5/ 33	1,5 / 55	1,3 / 49	Ei merkintää / 30
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista/ skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	14,3/ 48	ei mitattu / 48	18,2 / 40	Ei merkintää/ 40
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, skaalattu HYTE- kerroinindikaattori / skaalattu Hyte- kerroinindikaattori	7,2/ 52	7,1 / 42	7,0 / 43	6,9/ 37